

Iš Seredžiaus pašto praeities

Kazys Misius

Arklių pašto stotis

Nurodoma, kad iki 1720 m. veikė Vilniaus–Karaliaučiaus pašto traktas, o Lietuvoje buvo prenumeruojamas Karaliaučiuje leistas laikraštis lenkų kalba „Poczta Kroliewiecka“ („Karaliaučiaus paštas“). Vladas Abramavičius rašė, kad „*pakrikus pašto susisiekimui tarp Vilniaus ir Karaliaučiaus, 1720 metais laikraštis, netekęs Lietuvoje prenumeratorių, nustojo ejęs*“¹.

Konkrečių žinių, kokiais keliais ėjo minėtas pašto traktas, nerasta. Iš kitų šaltinių žinoma, kad XVII a. pro Jurbarką Kauno, Vilniaus link ir toliau į rytus pravažiudavo daugybė pirklių iš Prūsijos. Todėl tikėtina, kad ir minėtas Karaliaučiaus–Vilniaus pašto traktas ėjo pro Veliuoną, Seredžių, Vilkiją. Kazimieras Piotrovskis, tyrinėjęs pašto kelius Lenkijoje ir Lietuvoje, yra paskelbęs 1767 m. pašto kelių schemą, kurioje pažymėtas spėjamas pašto traktas Kėdainiai–Raseiniai–Jurbarkas².

Neaišku, kuo pagrįstas toks spėjimas, tačiau jis kelia rimtų abejonių. XVIII a. antroje pusėje paštas Lietuvoje buvo gerai organizuotas. To laikotarpio leidžiamuose įvairiuose kalendoriuose būdavo skel-

biami tarptautiniai ir reikšmingesni LDK pašto traktai, nurodant arklių pašto stotis, tačiau vietiniai pašto karietų maršrutai nebūdavo nurodomi. Iš minėtų infor-

¹Abramavičius V. Pirmieji Vilniaus laikraščiai, *Literatūros ir meno metraštis* 1961, p. 164.

²Piotrowski K. O drogach pocztowych i o transporcie poczt w Polsce w wiekach XVI–XVIII, *Historia techniki i nauk technicznych*, Warszawa, 1969, p. 5.

macinių leidinių galima įsitikinti, kad XVIII a. LDK laikais pro Seredžių tarptautinis pašto traktas nėjo. Ar buvo vežamas panemuniais vietinis paštas, lieka nenustatyta.

Po trečiojo Lietuvos ir Lenkijos valstybės padalijimo Rusijai atitekusioje Lietuvos dalyje buvo atkurta imperijos reikmėms pritaikyta pašto sistema. 1797-iems metams nurodomas Kauno–Raseinių pašto traktas, kurio kelyje tikrai viena – Seredžiuje – arklių pašto stotis. Joje laikyti 6 arkliai³.

Kitais metais Kauno–Raseinių pašto traktas buvo pakeistas – nuo Vilkijos jis suko į Čekiškę. Tame kelyje buvo šios arklių pašto stotys: Paštuva, Čekiškė, Plembergas, Raseiniai. Seredžiaus pašto stotis išliko, nes tais metais pradėjo veikti Kauno–Jurbarko pašto traktas, ejęs palei Nemuną⁴.

Gal kelias į Raseinius per Čekiškę buvo blogesnis, o gal norėta laikyti mažiau pašto stočių, nes 1799 m. Kauno–Raseinių pašto kelias jau buvo kitas ir turėjo tik šias arklių pašto stotis: Vilkiją, Seredžių, Ariogalą, Raseinius. Taip pat tebeveikė ir Kauno–Jurbarko pašto traktas, turėjęs Vilkijos, Seredžiaus, Gelgaudiškio ir Jurbarko pašto stotis. Taigi nuo 1799 m. pro Seredžių iš Kauno ėjo du pašto traktai – į Raseinius ir į Jurbarką. Tada Seredžiaus stotyje laikyta 10 arklių⁵.

Caro valdžia paštų išlaikymo prievolę skirdavo dvarininkams. 1799 m. arklių pašto stotims steigti ir joms išlaikyti buvo išleistos taisyklės. Tiesiogiai pašto stotimis turėjo rūpintis gubernijų bajorų vadai. Pašto stotims prižiūrėti ir laikyti dažniausiai trejiems metams būdavo skelbiamos varžytinės. Jas laimėjęs asmuo pašto stotyse turėdavo sudaryti valdžios reikalaujamas sąlygas. Norėdami gauti kuo daugiau pelno, arklių pašto stočių laikytojai neretai pažeidinėdavo sutartyse numatytus reikalavimus.

XIX a. pradžioje arklių paštas buvo vienintelė susižinojimo priemonė. Paštas turėjo ir svarbią karinę reikšmę, todėl pašto stotis kontroliuodavo Vilniaus centrinio pašto direktorius, generalgubernatoriaus, gubernatoriaus įstaigos, kariškiai.

1816 m. Seredžiaus pašto stotis laikė 12 arklių, pro ją keliavo siuntos bei korespondencija į Kauną ir Jurbarką.

1827–1830 m. Seredžiaus arklių pašto stotį laikė dvarininkas Pranciškus Jančevskis. Už tai jis iš izdo per metus gaudavo 2190 rublių. Pasirašydamas sutartį, kaip turtą jis užstatė 4 savo baudžiauninkus. Tada Raudonės pašto laikytojas per metus gaudavo 2490, o Jurbarko – 2600 rublių⁶.

1828 m. Vilniaus gubernijos bajorų vadas Eustachijus Karpis, tikrinęs Seredžiaus pašto stotį, akte parašė taip:

„Seredžiaus pašto stotis yra stoties prižiūrėtojo Kolševskio name; kairėje pusėje yra 3 kambariai pašto vežėjams, o dešinėje – du poilsio kambariai; pravažiuojantiems keleiviams skirtų kambarių nėra. (...) Šio namo savininkas įsipareigojo ateinančią vasarą pravažiuojantiems pristatyti du kambarius ir laikyti viešbutį“⁷.

Minėtame akte nenurodyta stoties pastato ir arklių tinkamumo būklė, ar pakanka vežimų, rogių, pakinktų ir kito inventorius.

³Spausdinta informacija apie 1797 m. pašto traktus, *Alsėdžių bažnyčios archyvas*.

⁴1798 m. pašto stočių sąrašas, LVIA, f. 378, b. 4, t. 1, l. 407.

⁵Spausdinta informacija apie 1799 m. pašto traktus, *Alsėdžių bažnyčios archyvas*.

⁶1816 m. pašto stočių sąrašas, LVIA, f. 378, b. 79, l. 120; 1827–1830 m. žinios apie pašto stotis, *ten pat*, b. 22, l. 12.

⁷1828 01 02 aktas, *ten pat*, l. 252.

Nutiesus Tilžės–Rygos plentą, atsiradus geležinkeliui ir dar dėl kitų priežasčių arklių pašto traktai nebuvo pastovūs. Nenagrinėjant dėl to įvykusių pokyčių, galima tik pasakyti, kad Seredžiaus pašto stotis 1860 m. dar veikė. Pro šį miestelį ėjo Kauno–Tauragės pašto kelias. Apie 1862 m. šis traktas buvo panaikintas. Tada baigėsi ir Seredžiaus arklių pašto stoties istorija, nors Kauno gubernijoje kai kurie arklių pašto traktai veikė iki XX a.

Pašto agentūra

Panaikinus Seredžiaus arklių pašto stotį, carinės Rusijos valdymo metais pašto įstaiga šiame miestelyje nebuvo įkurta. Pašto čia nestėgė ir 1915–1918 m. Lietuvoje šeimininkavę vokiečiai.

Atsikūrusioje Lietuvos valstybėje tose gyvenvietėse, kur pašto įstaiga buvo žmonėms reikalinga, tačiau nebuvo tikimasi gauti daugiau negu 5 tūkst. litų pajamų, Vakarų Europos valstybių pavyzdžiu būdavo steigiamos pašto agentūros. Carinėje Rusijoje jų nebuvo. Pagal gaunamas pajamas agentūros skirstėsi į tris eiles (rūšis). Žemiausios (trečios) eilės agentūros vedėjo mėnesinis atlyginimas dažniausia būdavo 20, antros – 40, pirmos – 60 litų. Trečios eilės agentūros dirbdavo dvi, antros – 4, pirmos – 6 valandas per dieną.

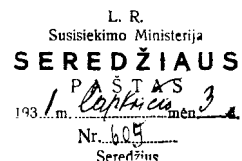
Nors agentūrų vedėjai buvo skiriami Pašto valdybos, tačiau jie laikyti antrai eilės tarnautojų ir valstybės tarnautojų teisių neturėjo. Tad naikinant agentūras, jų vedėjai negalėjo reikalauti kitos tarnybos pašto žinyboje. Darbe agentūros vedėją galėjo pavaduoti jam patikimas asmuo.

Pašto agentūros neturėdavo laiškinių, nepriimdavo įvertintų laiškų, banderolių, siuntinių, brangių perlaidų. Jose būdavo priimama ir išduodama tik paprasta bei registruota korespondencija, nebrangios pašto perlaidos, atsiimama prenumeruojama spauda. Agentūros prekiaudavo žyminiais bei pašto ženklais, vokais, atvir-laiškiais, atvirutėmis ir kt. Agentūroms patalpų Pašto valdyba nenuomodavo. Jos steigdavosi parduotuvėse, parapijų namuose, valsčių valdybose, mokyklose, kitose įstaigose bei privačiuose butuose.

Kadangi carinės Rusijos valdymo metais Seredžiuje pašto įstaigos nebuvo, matyt, abejota, ar šiame miestelyje paštas gali dirbti nenuostolingai. Todėl nuo 1923 m. gegužės 16 d. čia įsteigiama pašto agentūra, priklausiusi Vilkijos paštui. Su šia įstaiga korespondencija keisdavosi antradieniais ir ketvirtadieniais. Vedėju buvo paskirtas Jurgis Ūkas.

Jau pirmaisiais savo veiklos mėnesiais Seredžiaus pašto agentūra gavo nemažai pajamų, todėl nuo 1924 m. vasario 1 d. ji buvo priskirta antrai eilei, o nuo spalio 1 d. – aukščiausiai (pirmai). 1925 m. vasarą šioje agentūroje buvo nustatytas pinigų trūkumas, tačiau nenurodyta, kokie padaryti nuostoliai. Nuo 1925 m. liepos 3 d. J. Ūkas iš pareigų atleistas, jam pradėta baudžiamoji byla.

Kitu agentūros vedėju buvo paskirtas Pranas Žibas, tačiau jam nebuvo lemta ilgiau pasidarbauti – tais pačiais metais agentūra tapo pašto įstaiga⁸.

Seredžiaus pašto spaudas

⁸Seredžiaus pašto agentūros byla, LCVA, f. 1016, ap. 3, b. 665, l. 1–20.

Paštas 1925–1940 metais

Seredžiuje VII eilės pašto įstaiga pradėjo veikti nuo 1925 m. lapkričio 15 d. Jos viršininku paskirtas Jeronimas Landsbergis, gimęs 1901 m. Pasvalyje. Jis buvo mokėsis dviklasėje mokykloje, tačiau jos nebaigęs. 1919 m. birželio 22 d. J. Landsbergis pradėjo dirbti Pasvalio pašto sargu. Po mėnesio jis pasiprašė laiškininko pareigų ir tapo tos pačios įstaigos laiškanesiu. Matyt, J. Landsbergis buvo pareigingas darbuotojas, nes, nelankęs jokių kursų, nuo 1920 m. rugsėjo 1 d. paskiriamas VI eilės valdininku Pasvalio pašte. 1921 m. jis charakterizuojamas kaip kruopštus ir pareiginas darbuotojas.

1922 m. J. Landsbergis susirgo, gydytojai pripažino plaučių džiovą. Jis pasiėmė neapmokamų atostogų gydytis. Pasibaigus skirtam terminui, darbe jis nepasirodė ir buvo išbrauktas iš tarnautojų sąrašų.

1923 m. lapkričio mėn. J. Landsbergis kreipėsi į Pašto telegrafo ir telefono valdybą, teigdamas, kad jis pasveikęs, ir prašė tarnybos. Prašymas buvo patenkintas – jis paskiriamas į Kybartų paštą. 1925 m. balandžio mėn. J. Landsbergis paprašė jį perkelti į kurortinį Palangos arba Birštono paštą. Į prašymą vėl buvo atsižvelgta – nuo 1925 m. gegužės 16 d. jis paskiriamas Birštono pašto viršininku. Deja, tuo metu Birštone paštas dirbo tikai kurorto sezono metu, todėl nuo rugsėjo 14 d. J. Landsbergis perkeliamas dirbti į Kauną, o iš ten atvyko vadovauti naujai steigiamam Seredžiaus paštui.

Jis sėkmingai susidorėjo su visais organizaciniais sunkumais ir nepriekaištingai darbavosi. Pažymima, kad J. Landsbergis dokumentaciją ir visus pašto reikalus tvarkė pavyzdinčiai kruopščiai. Tikrai dėl sveikatos palyginti dažnokai prašydavo nemokamų atostogų. Nuo 1929 m. liepos 4 d. J. Landsbergis paskirtas Ariogalos pašto viršininku, o jo vieton iš Kauno atkeltas Stasys Šimkus.

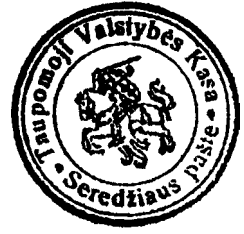
1931 m. pabaigoje J. Landsbergis buvo paskirtas į Kauno centrinį paštą, kuriame išdirbo iki 1941 m., o gal ir ilgiau. 1943 m. jis atsiėmė savo nuotrauką ir reikšmingesnių dokumentų nuorašus⁹ ir 1944 m. pasitraukė į Vakarų.

1927 m. Seredžiaus pašto pajamos viršijo išlaidas. 1928 m. ši įstaiga gavo 15 144 Lt pajamų ir turėjo 7962 Lt išlaidų. Taigi pajamos viršijo išlaidas beveik dvigubai, t. y. 7117 Lt. Tais metais per paštą išsiųstų perlaidų vertė buvo 133 028 Lt, o perlaidomis atsiųsti 217 061 Lt.

1929 m. turėta pajamų 16 488, o išleisti 8526 Lt, gauta 7919 Lt pelno. Pasiųsta perlaidomis 136 075, o gauta – 259 072 Lt¹⁰.

Taip pelningai dirbanti įstaiga jau 1930 m. buvo priskirta aukštesnei, VI eilei. Paštas keitėsi korespondencija su Vilkija, tačiau vasaros laivybos metu į Seredžių ir iš jo pašto siuntos buvo vežiamos garlaiviu¹¹.

Stasiui Šimkui Seredžius buvo gimtasis miestelis. Čia jis gimė 1906 m. vasario 4(17) d. Privačiai pasimokęs, S. Šimkus buvo atsidūręs Plungėje, kur 1919–

*Taupomosios
valstybės kasos
Seredžiaus pašte
antspaudas*

*Seredžiaus pašto
viršininkas Stasys
Šimkus. Nuotr.
iš jo asmens bylos.
Iš LCVA fondų*

⁹J. Landsbergio asmens byla, LCVA, f. 1016, ap. 1, b. 2822, l. 1–157.

¹⁰1928 ir 1929 m. paštų apyskaitų suvestinės, LCVA, f. 1016, ap. 6, b. 92, l. 3, 13.

¹¹Pašto valdybos žinynas, Kaunas, 1930, p. 244.

1922 m. dirbo vietos savivaldybėje raštininku. 1922 m. birželio mėn. jis pasiprašė leidimo praktikuotis Plungės pašte. Prašymas buvo patenkintas. Jaunuolis gana greitai perprato ryšininko darbo niuansus ir, nelaikęs egzaminų, nuo 1923 m. vasario 1 d. pradėjo eiti VI eilės valdininko pareigas Plungės pašte. 1925 m. vasarą S. Šimkus pasiprašė tarnybos Kauno pašte, kur buvo paskirtas nuo 1925 m. birželio 16 d. Padirbėjęs Kaune porą metų, S. Šimkus (paties prašymu) nuo 1927 m. spalio 1 d. paskirtas Zapyškio pašto viršininku. 1928 m. balandžio mėn. S. Šimkus Pašto valdybai rašė, kad pradėjęs Seredžiuje atstatyti tėvų per Pirmąją pasaulinį karą sunaikintą namą, todėl norėtų paskyrimo į tą miestelį. Nežinia kodėl, bet jo prašymas liko nepatenkintas. Nuo 1928 m. gegužės 1 d. S. Šimkus skiriamas Butrimonių pašto viršininku. Čia 1928 m. liepos 3 d., važiuodamas dviračiu, sunkiai susižeidė. Paveikęs buvo paskirtas į Kauno paštą, iš kur buvo atsiųstas į Seredžių.

Tiek Seredžiuje, tiek dirbdamas kitose pašto įstaigose, S. Šimkus jokių nuobaudų neturėjo, buvo pareigingas, sąžiningas, kruopštus, visur palaikydavo reikiama tvarką. Išdirbęs dvejus metus ir tris mėnesius Seredžiuje, S. Šimkus buvo iškeltas į Kauno centrinį paštą. Seredžiaus paštą jis perdavė Albertui Juozėnui. Keičiantis viršininkams, S. Šimkui dar teko 1932 m. gegužės–birželio mėn. laikinai padirbėti Seredžiuje. Kauno centriniam pašte jis tebedirbo ir 1940 m.¹²

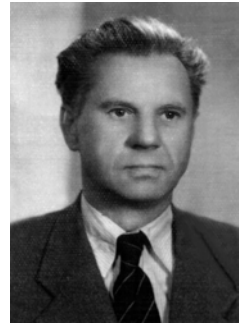
Kas 1932–1934 m. buvo Seredžiaus pašto viršininku, liko neišsiaiškinta. Nuo 1934 m. lapkričio 16 d. Seredžiaus paštui vadovauti iš Veliuonos buvo atkeltas Pranas Štaras, apie kurį jau rašyta¹³.

P. Štaras Seredžiuje darbavosi nepriekaištingai iki 1940 m. Revizoriai jokių aplaidumų ar trūkumų toje pašto įstaigoje nerasdavo. O jam dėl neišskiomis aplinkybėmis Veliuonoje dingusių pinigų ypač buvo padidintas tikrintojų dėmesys.

VI eilės Seredžiaus paštas irgi dirbo pelningai. Pavyzdžiui, 1937 m. ši įstaiga gavo 22 428 Lt pajamų, o išleido tik 14 892 Lt. Analogiškai 1938 m. gauti 26 362, o išleisti – 18 486 Lt. 1937 m. pajamos viršijo išlaidas 7536 Lt. O 1938 m. – 7876 Lt. Padidėjo ir pinigų apyvarta perlaidomis. 1938 m. šis paštas perlaidomis priėmė 162 185, o buvo atsiųsti – 623 226 Lt¹⁴.

Susitarus Finansų ir Susisiekimo ministerijų ministrams, nuo 1932 m. prie Lietuvos paštų pradėtos steigti taupomosios valstybės kasos. Taupomoji kasa veikė ir prie Seredžiaus pašto. Galima paminėti, kad 1937 m. į Seredžiaus taupomąją kasą priimtų pinigų vertė buvo 88 189 Lt. Tais metais iš šios kasos žmonės atsiėmė 68 213 Lt santaupų. 1938 m. priimta 102 578 Lt indėlių, o išmokėti 80 536 Lt¹⁵.

Jau į Seredžiaus pašto agentūrą buvo įvestas telefono ryšys. Dėl brangumo ir ribotų galimybių, nes paskambinti buvo galima tiktai pašto įstaigų darbu metu, telefono ryšys miesteliuose ir kaimuose nebuvo populiarus. 1931 m. Seredžiaus paštas turėjo 14, 1938 m. – 23 abonentus¹⁶.

Seredžiaus pašto viršininkas Povilas Štaras. Apie 1960 m. Iš V. J. Štaro albumo

¹²S. Šimkaus asmens byla, LCVA, f. 1016, ap. 1, b. 5285, l. 1–110.

¹³Misius K. Veliuonos paštas iki 1940 m., *Veliuona*, 2001, p. 150–151.

¹⁴1937 ir 1938 m. paštų apyskaitų suvestinės, LCVA, f. 1016, ap. 3, b. 51, l. 47, 51.

¹⁵Ten pat.

¹⁶1932 ir 1939 m. Lietuvos telefono abonentų sąrašas, Kaunas, 1940.